

Joventut i treball decent i la transició a l'edat adulta

Guillem Fornieles i Alacid

Es creu que quan es parla de desocupació i de qualitat de l'ocupació, ens estem referint, majoritàriament, a adults, a satisfer la majoria de la població, i que la joventut és una etapa molt curta de la vida de la persona, per donar-li més rellevància de la que li correspondria.

Això no obstant ens oblidem que els adults d'ara, per als que es preocupen avui en dia per les polítiques d'ocupació, eren els nens i els joves, que les polítiques d'ocupació i educació del passat no van atendre de forma adequada la seva formació i capacitat.

Els joves d'avui representen la generació de la joventut més educada de la història. El treball dels joves adquireix una projecció important en la nostra societat, perquè ells aporten una contribució important al creixement econòmic de cada país. La joventut s'ha de veure com un dels principals valors del capital social, i no s'ha de pensar en ella com quelcom llunyà del futur, perquè aquest comença cada dia, i la joventut és present, i un millor, immediat i únic futur per al nostre país, per a la nostra comunitat.

Són els que estan designats en el desenvolupament de la societat, de la qual seran responsables en les dècades futures.

La situació de vulnerabilitat en què es troben els joves és doble: són vulnerables per la fragilitat pròpia del moment de la seva vida i pels canvis de l'edat que viuen (psíquics i físics); i perquè han de processar i *re-significar* els valors i el bagatge de la infància i abordar, amb manca d'estímul social, educatiu i econòmic, l'immediat projecte d'adult, on entra en joc una major responsabilitat, noves aspiracions, etc.

La societat atorga l'estatut d'adult al jove que aconsegueix intercanviar la seva

força de treball, la seva capacitat com a productor a canvi d'una compensació econòmica, a través d'una ocupació al més estable, segura i decent possible. És la fita heretada culturalment dels pares: sortir de l'escola, adquirir un bon nivell de formació, ingressar en una empresa i construir una carrera professional i social. No obstant això, la dificultat d'una part important de la joventut, per obtenir treball o un treball decent, impossibilita la seva transició a l'edat adulta. A la fi, les vides individuals s'estructuren segons l'accés a les oportunitats i els recursos.

El treball i la independència econòmica (l'autoadministració de recursos per al propi manteniment) són els pilars bàsics per a l'emancipació i la transició a l'edat adulta, que marcaran altres pautes de transició importants, com ho són l'autonomia personal, sortir de la família d'origen, l'habitatge, el matrimoni, formar una nova família, la constitució d'una llar pròpia, la construcció de la identitat social del jove o la jove, d'un projecte de vida, i la seva acceptació social.

Els codis no escrits que organitzen el món del treball, les lleis que garanteixen els acomiadaments sense causa, les contractacions sense estabilitat, la mobilitat de llocs, tasques, torns i ritmes de treball, produeix precarietat laboral, rotació dels llocs de l'ocupació laboral, manca de garanties i inseguretats.

La possibilitat de no trobar feina, o que aquesta sigui una seqüència d'ocupacions precàries, sinuoses, informals, que els obliga a viure el dia a dia, on predomina l'immediat i el que es fa al moment, sense perspectives de projectes a mitjà o llarg termini, apareix com la preocupació principal dels joves. Així, ells anticipen, en general, un món laboral d'escassos drets, poca estabilitat i amenaces diverses.

L'exclusió, i sobretot la inclusió desfavorable, apareix com un destí possible. Les problemàtiques que afecten la població en edat productiva es converteixen en una problemàtica específica per al jovent, per la seva edat i per la seva inexperiència.

El jovent menor de 25 anys troba dificultats en la seva inserció laboral, està exposat al risc de la pobresa, i amb la crisi econòmica i financera, li resulta cada vegada més difícil trobar llocs de treball estables.

Una de les causes és que han de travessar un procés de recerca de feina en el qual, al principi, es requereix certa qualificació o experiència professional, per a segons quins llocs de treball. És a dir, que els joves arriben al mercat laboral sense els necessaris i suficients coneixements tècnics i pràctics.

Molts es veuen obligats a acceptar feines precàries, a temps parcial, temporals, eventuais, estacionals, o per manca d'experiència professional no es valora el seu potencial.

La manca de coneixements i capacitats tècniques dels joves que aspiren a aconseguir una feina sovint confina aquest col·lectiu, i especialment les joves, a desenvolupar activitats informals, poc estables i mal retribuïdes.

Els joves i les joves sense cap formació professional són més vulnerables davant

dels transvasaments econòmics, tenen menys possibilitats de trobar feina estable o de qualitat i se solen quedar estacionats en treballs de baixa condició.

Els perceben i reflecteixen els mecanismes d'exclusió, de segregació i de discriminació en el mercat laboral. Els joves se sent discriminats dels millors llocs de treball per raons de gènere, de manca de coneixement, de manca d'experiència, de les credencials educatives, de lloc de procedència, de raça, de color de la pell, de la vestimenta, de la forma de parlar, dels antecedents, dels contactes del comandador de treball, de qui el recomana, de preferències polítiques o per ser els últims a voler pujar a la nau del món productiu.

Les empreses de producció qualificada prefereixen contractar treballadors experimentats o joves que provinquin d'un sistema educatiu que faciliti la inserció laboral. Les empreses de producció no qualificada, si contracten mà d'obra juvenil que ha acabat els estudis elementals, sense cap preparació, ho fa perquè aquests són més flexibles per acceptar condicions de treball pitjors, més dures, difícils d'acceptar pels treballadors adults. I amb sous més baixos.

L'entorn que envolta el jove o la jove, com a membre singular de la comunitat, no contribueix a dilucidar els problemes des de l'òptica social, sinó que percep que és repudiat, discriminat, sense accés laboral digne. Li mostra que l'estat no existeix i que ningú no l'ajudarà o el protegirà.

La política i el mercat no donen resposta a allò a què tenen dret. En la seva subjectivitat, el jove reacciona amb desconcert, amb ressentiment, amb protesta, amb por. I li provoca una crisi en l'autoestima perquè ja no se sent útil ni necessari per a la societat que l'envolta. Pateix una fractura dels valors i dels ideals de la convivència social.

D'acord a les condicions que es donin durant aquesta etapa sensible del jove o la jove, es determinarà com serà el futur i els rols que adquirirà en la vida adulta, però els resultats poden ser preocupants.

Per un costat suposa que la persona jove pot decantar-se pel model transgressor, que el legitima i fa còmplice del desordre estructural, que ell percep, del complicat entorn social, i de passada, eludeix les institucions que reproduïx el discurs adult.

Per un altre costat, si els joves hi són exclosos dins d'espais marginals, a dins o fora d'aquests, són estigmatitzats. És una situació explosiva, motivada per les frustracions experimentades pel fracàs continuat en l'intent d'accedir al mecanisme econòmic i de perspectives que fa moure la societat professional i laboral. El caràcter crític del jove s'accentua, es constitueix en mitjà per defensar-se de la frustració i moltes vegades desemboca en reaccions de violència social. No es pot criminalitzar els joves, amb restriccions i mesures policials com a solució a qüestions més recòndites i més sinuoses, com ho és la manca de mitjans per accedir a una preparació laboral i a un treball decent.

Altres joves, com a resposta defensiva a la manca d'oportunitats laborals, creen i inicien negocis propis, no per haver detectat una oportunitat empresarial, sinó per la necessitat de generar algun tipus d'ingrés econòmic. Però el geni creatiu i l'esperit empresarial són, potser, alguns dels recursos menys explorats de la joventut. Amb una adequada formació, l'accés a crèdits i un ambient de negocis favorables, els joves emprenedors poden fer funcionar el seu potencial i crear nous llocs de treball.

L'emigració també és una resposta dels joves amb poques opcions locals de treball. Surten a fora, a l'exterior, a buscar millors oportunitats. Però el dret a emigrar no confereix el dret a immigrar. A pesar de les expectatives de desenvolupament dins les economies i àmbits de treball que poden trobar a l'estranger, també s'enfronten a oportunitats desiguals. Els joves immigrants al país de recepció poden aterrar i mantenir-se durant temps al fons de l'escala social, o encara que s'hagin integrat en les economies desenvolupades, la inclusió social dels immigrants no arriba a ser suficient.

Actualment el pas de l'ensenyança a ingressar al mercat del treball no es pot considerar un instant, un tràmit automàtic, sinó com un intricat (i traumàtic) procés que configura una transició de temps i intents per tractar d'obtenir una ocupació laboral estable i decent.

La participació en l'àmbit del treball ha perdut seguretat i consegüentment ha cedit lloc a la vulnerabilitat individual i social. Disminueix el valor del capital humà i social, redueix el creixement econòmic i provoca elevats costos en ajudes socials.

Guillem Fornieles i Alacid
*Secretari general del Sindicat Andorrà de Treballadors
i funcionari comunal*